

УДК 658 (477)

В. Демиденко
Л. ВеретільникV. Demydenko
L. Veretilnyk**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ЕЛЕМЕНТУ
ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА****PECULIARITIES OF THE FORMATION AND USE OF RESOURCE ELEMENT
OF ENTERPRISE POTENTIAL**

У статті досліджено поняття «ресурсний елемент потенціалу», проаналізовано підходи щодо структуризації ресурсного елемента потенціалу та проблеми, пов'язані з ефективним ресурсним формуванням і використанням, запропоновано основні шляхи їх вирішення.

Ключові слова: потенціал, ресурсний елемент потенціалу, ресурси, ресурсне забезпечення.

В статье исследовано понятие «ресурсный элемент потенциала», проанализированы подходы к структуризации ресурсного элемента потенциала и проблемы, связанные с эффективным ресурсным формированием и использованием, предложены основные пути их решения.

Ключевые слова: потенциал, ресурсный элемент потенциала, ресурсы, ресурсное обеспечение.

In the article the concept of «potential resource element» is studied, the approaches to structuring of potential resource element and the problems connected with effective resource formation and use are analyzed, the main ways of their solution are offered.

Keywords: potential, potential resource element, resources, resource supply.

Постановка проблеми. Сутність виробничої діяльності кожного підприємства полягає у використанні та переробці економічних ресурсів з метою виробництва затребуваної ринком продукції. При цьому вважається, що чим більше ресурсів залучається підприємством та чим менше ресурсів використовується на виробництво одиниці продукції, тим більший економічний результат (прибуток) отримується господарюючим суб'єктом. За цих обставин завжди залишаються актуальними питання визначення, формування та подальшого ефективного використання ресурсного елемента потенціалу підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню теоретичних питань формування, розвитку та ефективного використання потенціалу підприємств присвячено ряд наукових робіт. Проблема формування і ефективного використання ресурсного елемента потенціалу досліджувалася такими економістами, як: О. М. Вишневська [3], Н. Г. Міценко [7], Т. І. Олійник [8], Г. М. Підлісецький [9], В. І. Хомяков [13] та інші.

Постановка завдання. Наявність дискусійних проблем, а також об'єктивна необхідність визначення головних чинників ефективного формування та використання ресурсного елемента потенціалу підприємств обумовили вибір теми дослідження. Метою цього дослідження є науково-методичне обґрунтування щодо ефективного формування та використання ресурсного елемента потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потенціал – джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути приведеними в дію, використані для вирішення якоїсь задачі, досягнення певної цілі, можливості окремої особи, суспільства, держави, підприємства в певній галузі [13].

Використання терміна «потенціал» у сфері суспільного виробництва викликало появу понять «виробничий елемент потенціалу», «науково-технічний елемент потенціалу», «ресурсний елемент потенціалу» і т. д. Сутність і природа поняття «ресурсний елемент потенціалу» полягає в тому, що він виступає як складова більш загальної категорії «виробничий елемент потенціалу» і формується як споживча вартість матеріально-речовинних елементів продуктивних сил, використовуваних у галузі. Він містить такі складові, як фінансові, науково-технічні, енергетичні, інформаційні, трудові і природні ресурси, визначаючи можливості підприємства, галузі. Хоч теоретично за формою одиниці виміру як ресурсний, так і виробничий елемент потенціалу є тотожними, внутрішній зміст цих одиниць виміру зовсім різний: у випадку ресурсного елемента потенціалу вони відбивають витратний бік процесу виробництва, його вихідні передумови, а у випадку виробничого елемента потенціалу – його результат, тобто кінцевий результат [5].

Вивчення ресурсного елементу потенціалу підприємства є необхідною складовою та передумовою формування стратегії (стратегічних альтернатив) його розвитку. Коло визначень ресурсного елементу потенціалу підприємства дуже широке – від надзвичайно вузького його розуміння як річного обсягу виробництва продукції до таких загальних категорій, як соціально-економічна система. Його розглядали як елемент виробничих відносин щодо використання здатності трудових ресурсів до створення матеріальних благ, як сукупність наявних ресурсів для досягнення поставленої мети, як максимально можливий обсяг матеріальних благ та послуг, який можна отримати за умови оптимального використання наявних ресурсів, як реальну чи ймовірну здатність виконати цілеспрямовану роботу та ін. [8]. На думку С. Сердака, ресурсний елемент потенціалу підприємства – це сукупність матеріальних, нематеріальних, трудових, фінансових ресурсів, зокрема здатність робітників підприємства ефективно використовувати названі ресурси для виконання місії, досягнення поточних та стратегічних цілей підприємства. При цьому ресурсний елемент потенціалу підприємства можна охарактеризувати чотирма основними критеріями:

- реальними можливостями підприємства в тій чи іншій сфері діяльності (також і нереалізовані можливості);
- обсягом ресурсів і резервів – як залучених, так і не залучених у виробництво;
- спроможністю менеджерів до використання ресурсів для створення продукції, товарів і послуг з метою отримання максимального прибутку;
- формою підприємництва та відповідною організаційною структурою підприємництва [11, с. 84–87].

Різноманіття підходів до розуміння сутності ресурсного елементу потенціалу дає змогу вважати його багатоаспектним поняттям. На думку сучасних вчених, ресурсний елементу потенціалу є системою взаємопов'язаних різних видів ресурсів, які є у розпорядженні підприємства або можуть бути залучені до його господарської діяльності для максимального задоволення потреб споживачів та підвищення його конкурентоспроможності на ринку [9]. При цьому він визначається не просто кількістю та якістю ресурсів, які є на цей момент, а й їхнім оптимальним співвідношенням, відповідністю їхньої величини і складу потребам вирішуваних завдань.

У науковій літературі немає однозначної думки і щодо структури ресурсного елементу потенціалу. На думку вчених В. М. Бутиріної та А. М. Черкаського, доцільно виокремлювати в складі ресурсної складової потенціалу матеріальні, нематеріальні, трудові, інноваційні, фінансові ресурси підприємства, а також методи управління та організації ефективного використання ресурсів підприємства (управлінський елемент потенціалу) [2].

Матеріальні ресурси – це ресурси в натурально-речовій формі, які використовуються у виробничій (господарській) діяльності підприємства. Матеріальні ресурси складаються з основних фондів і оборотних активів підприємства.

Основні фонди – це засоби праці, які мають вартість і функціонують у виробництві тривалий час у своїй незмінній споживчій формі, а їхня вартість переноситься через конкретну працю на вартість виготовленої продукції частинами в міру спрацьовування. Основні фонди підприємства поділяються на активні і пасивні. Активна частина основних виробничих засобів впливає на предмет праці, переміщення його у виробничому процесі і здійснення контролю над ходом виробництва; пасивна частина – на створення умов для безперебійного функціонування активної частини засобів.

Оборотні активи – це частина майна підприємства, яка включає в себе матеріальні і грошові засоби, що одноразово беруть участь у виробничому процесі і повністю переносять свою вартість на готову продукцію (роботи, послуги). Вони забезпечують безперервність усіх процесів, які відбуваються на підприємствах: постачання, виробництво, збут, фінансування.

Нематеріальні активи звичайно не відображаються у фінансових документах, але їхня роль у визначенні вартості фірми зростає. Вони включають три групи:

- репутаційні активи – торгові та інші марки, наявність яких сприяє зміцненню довіри споживачів до фірми та її товарів, що проявляється в підвищених обсягах продажу і, нерідко, в цінових преміях;
- власні технології – включають патенти, авторські права і виробничі секрети, які дозволяють фірмі з вигодою для себе використовувати унікальні знання;
- стратегічні активи – це наявні переваги фірми, завдяки яким вона займає монополістичну позицію або обслуговує унікальний ринок (наприклад, надання унікальних місць для торгівлі в районах великого скупчення населення тощо).

Людський компонент ресурсів підприємства формує цінні знання та навички, якими володіють працівники, а також їх здібності та готовність до спільної діяльності з іншими членами організації. У зв'язку з постійно зростаючою роллю знань уміння компанії приваблювати і утримувати в себе висококваліфікованих працівників все вище оцінюється інвесторами [14].

Саме трудовий елемент потенціалу приводить в дію всі інші складники ресурсного елементу потенціалу підприємства. Він може бути описаний з різних позицій залежно від кількісних і якісних характеристик. Це дає змогу здійснювати оцінку кадрового елементу потенціалу у вартісних категоріях, яка особливо актуальна для власника підприємства. Така оцінка допомагає отримати реальне уявлення про те, наскільки здібності працівників перевищують витрати на їх залучення, навчання та розвиток [8].

З метою ефективного використання трудового елементу потенціалу на підприємствах здійснюється його управління, яке включає в себе аналіз кадрового потенціалу і рівня його використання, визначення потреби в працівниках різних спеціальностей, прогнозування і планування чисельності працівників усього підприємства й окремих його підрозділів по різних структурних групах; розміщення працівників і координацію їхньої діяльності; мотивацію праці; облік результатів праці; контроль за виконанням завдань.

Фінансові ресурси – сукупність грошових коштів та надходжень, які є в розпорядженні підприємства для виконання фінансових зобов'язань, здійснення витрат на відтворення підприємства та стимулювання працівників. Фінансові ресурси дуже важливі як вихідний вид ресурсів для створення та діяльності підприємства, забезпечують процес виробництва, є неодмінною умовою неперервності процесу виробництва. В умовах ринку, навіть маючи достатню наявність на підприємстві основних фондів та кадрів, підприємство іноді не здатне функціонувати, оскільки не має необхідної суми готівкових грошових коштів (фінансових ресурсів) [10, с. 65].

Фінансовий елемент потенціалу має особливе значення для підприємства, особливо в умовах його розвитку. К. Уолш, зазначає, що «...зростання для компанії схоже на ліки для пацієнта: приносять користь лише до певної міри, але, коли перебрати міру, стають небезпечними, якщо не фатальними. Тому необхідно збалансувати прибутки, активи та зростання» [3, с. 36]. За своєю суттю фінансовий елемент потенціалу визначається не просто сукупністю фінансових ресурсів і можливостей підприємства, а їхньою органічною єдністю. Обсяги фінансового елементу потенціалу відображають фінансову міць або здатність окремого суб'єкта брати участь у створенні матеріальних благ і наданні послуг. Вони характеризуються тією сукупністю засобів, джерел, запасів або фінансових можливостей, якими володіє підприємство і які можуть бути використані для реалізації конкретних цілей і завдань. При цьому глибинні тенденції функціонування й розвитку фінансового елементу потенціалу невіддільні від критеріїв економічної доцільності й ефективності.

В умовах інноваційного розвитку економіки країни особливу увагу приділяють дослідженню ролі та змісту інноваційного елементу потенціалу підприємства. Український центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова досліджує інноваційний елемент потенціалу за такими аспектами: кадрове забезпечення підприємства; рівень освіти персоналу підприємства; фінансування наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності; кількість і структура наукових і науково-технічних робіт; патентування винаходів; рівень інноваційної активності підприємства; динаміка виробництва інноваційної продукції; частка інноваційної продукції у загальних обсягах виробництва [4, с. 104]. В. Гончаров та Є. Іванова визначають інноваційний елемент потенціалу підприємства як органічне поєднання ресурсів, спроможностей та можливостей підприємства в інноваційній діяльності [4, с. 105].

Ресурсний елемент потенціалу підприємства створює умови для виробництва продукції, ефективність якого залежить від ресурсозабезпечення, а саме: від кількості, якості та співвідношення між трудовими, матеріальними, природними і біологічними ресурсами.

Отже, ресурсозабезпечення визначається сукупністю не лише кількісних, а й якісних характеристик ресурсів. Ресурси є основою виробництва продукції, а отже, і його економічної життєдіяльності. Однак, якщо ресурси використовуються неефективно, тоді не забезпечується ефективність економіки господарюючого суб'єкта, тобто йдеться не просто про ресурсозабезпечення, а про систему ефективного ресурсозабезпечення.

Формування ресурсного елементу потенціалу підприємства – це процес ідентифікації та створення спектра підприємницьких можливостей, його структуризації та побудови певних організацій-

них форм для стабільного розвитку і ефективного відтворення. Суть процесу формування розглядають з урахуванням того, що він є складною економічною системою. Процес формування ресурсного елементу потенціалу підприємства є одним із напрямів його економічної стратегії і передбачає створення й організацію системи ресурсів і компетенції таким чином, щоб результат їхньої взаємодії був чинником успіху в досягненні стратегічних, тактичних і оперативних цілей діяльності підприємства.

Із закону цілісності системи випливає, що внаслідок взаємодії всіх ресурсів, котрі створюють систему, з'являються нові якості, яких не має кожний окремих вид ресурсу. Слід пам'ятати і про один з найвагоміших загальних законів організації – закон синергії, згідно з яким будь-яка система (підприємство) включає такий набір елементів, за якого її потенціал завжди буде або значно більшим, ніж проста сума потенціалів елементів, що до неї входять, або суттєво меншим.

Зважаючи на ефект синергії, процес формування ефективної структури ресурсного елементу потенціалу підприємства слід проводити у п'ять етапів: першим буде формування системи цілей підприємства (стратегічних, тактичних, поточних). Далі визначення необхідного для кожної цілі набору стратегічних ресурсів. Наступним кроком має стати оцінювання альтернативних їх комбінацій, після чого необхідно зробити остаточний висновок. Потім треба провести раціональний розподіл обмежених ресурсів, визначити, куди найвигідніше їх спрямувати, щоб забезпечити високий рівень конкурентоспроможності потенціалу підприємства. І на завершення необхідно оцінити отриманий результат [12, с. 32].

Науковці виділяють такі принципи формування та реформування потенціалу: цілісність, поліструктурність, складність, нестационарність, унікальність, адаптивність, синергічність, мультиплікативність, граничність.

Вважається, що наведений перелік принципів потрібно уточнити і доповнити такими:

– при формуванні нового потенціалу або реформуванні існуючого потрібно дотримуватись певних пропорцій його внутрішньої структури між існуючим і функціонуючим потенціалом, та потенціалом розвитку;

– при формуванні носія необхідно враховувати не лише якісні, але й кількісні характеристики окремих елементів, які повинні бути збалансовані для функціонування підприємства як цілісного об'єкта;

– при формуванні ресурсного елементу потенціалу підприємства необхідно враховувати вплив зовнішнього середовища на складові потенціалу підприємства та взаємозв'язок його елементів із зовнішнім середовищем;

– при формуванні ресурсного елементу потенціалу підприємства необхідно враховувати організаційну побудову та підпорядкованість елементів потенціалу підприємства, а також існування прямих і зворотних зв'язків між елементами.

Відповідно до наведених принципів формування або реформування потенціалу має відбуватися у певній послідовності, починаючи з аналізу ринків збуту та постачання сировини, матеріалів. У цьому випадку потрібно знайти найвигідніші види продукції щодо її прибутковості та оцінити суспільну зацікавленість її виробництва.

Щоб ефективно сформувати ресурсний елемент потенціалу підприємства, необхідно надати суттєве значення трудовим ресурсам і, зокрема, управлінській складовій. Сутність управлінського елементу потенціалу полягає у планомірній, цілеспрямованій діючій сукупності керівників і спеціалістів підприємства з властивими їм особистісними якостями, організаційно-економічними та управлінськими знаннями, здібностями й особливостями їх практичного використання з метою досягнення спільних цілей підприємства за рахунок інтеграції матеріальних, трудових, фінансових та інших виробничих ресурсів [7, с. 65]. Тому для формування ефективного управлінського елементу потенціалу необхідні відповідні якісні джерела.

Для забезпечення формування ефективного ресурсного елементу потенціалу підприємства необхідно також дотримуватись певних умов (рис. 1).

Формування оптимального ресурсного елементу потенціалу залежить від взаємно пов'язаних чинників, таких як природно-географічні, тобто зони, де розміщені підприємства; спеціалізація підприємства; попит держави і ринку на вироблену продукцію; умови екологічного стану щодо використання природних ресурсів [1, с. 2].

Рис. 1. Умови формування ефективного ресурсного елемента потенціалу [3]

При визначенні ефективності ресурсного елемента потенціалу підприємства необхідно дотримуватися таких принципів:

- кількісне оцінювання ефективності використання ресурсного елемента потенціалу підприємства повинне здійснюватися на основі зіставлення результатів виробництва з затратами чи використаними ресурсами;
- оцінювання ефективності повинне проводитися за єдиним народногосподарським критерієм;
- оцінювання ефективності повинне здійснюватися на основі системи показників, що відображають різноманітні економічні процеси використання ресурсного потенціалу підприємства;
- повинне забезпечуватися взаємне погодження системи показників на всіх рівнях управління економікою;
- розрахунок показників слід здійснювати на основі єдиних форм і показників статистичного обліку і планування економіки та її окремих ланок.

Система показників економічної ефективності повинна являти собою не механічний набір різноманітних показників, а діалектичне ціле, частини якого скоординовані, займають відповідне місце і разом утворюють систему, єдине ціле.

Система показників економічної ефективності використання ресурсної складової потенціалу підприємства ґрунтується на таких принципах її розробки:

- повне відображення отриманих результатів діяльності;
- кількісна оцінка показників;
- можливість розрахунку показників за даними чинної системи обліку;
- чіткість методичного підходу до розрахунку показників.

Покращення ефективності ресурсного елемента потенціалу підприємства може відбуватися за рахунок підвищення продуктивності праці. Цей процес проходить за допомогою покращення засобів праці, технологій і впровадження нової техніки і прогресивної технології, а також за рахунок відповідної підготовки кадрів для роботи з новою технікою, підвищення кваліфікації працівників. Тобто на підприємстві проводиться два типи роботи: підготовка кваліфікованих кадрів відповідно до рівня розвитку техніки і технології виробництва та підвищення кваліфікації.

Перший напрямок має за мету навчити працівників використовувати надані їм засоби виробництва для створення необхідної продукції належної якості і в потрібній кількості. Другий напрямок має за мету підвищення професійних знань і навичок з метою виконання більш складних робіт і підвищення продуктивності праці [6].

Для оцінювання ефективності використання того чи іншого виду ресурсів корисний результат діяльності підприємства порівнюють із витратами на отримання цього корисного результату. Якщо йдеться про матеріальні ресурси, то витрати – це середня вартість матеріальних витрат за період, який досліджується; якщо йдеться про трудові ресурси, то витрати – це фонд оплати праці та ін. Ефек-

тивне використання ресурсного елемента потенціалу дає змогу підприємству отримати економічний, соціальний та екологічний ефекти [11, с. 66].

Висновки. Важливою проблемою на сучасному етапі розвитку економіки є правильний вибір напрямів щодо ефективного використання виробничих ресурсів, а також формування ресурсного елемента потенціалу, який необхідний для виробництва продукції.

Покращення економічної ситуації на підприємстві і забезпечення максимального використання його можливостей досягається за умови раціонального використання ресурсів на основі їх пропорційності і збалансованості.

Для забезпечення ефективного процесу використання ресурсного елемента потенціалу необхідно звертати увагу на сукупність факторів, які впливають на його ефективність.

Список використаної літератури

1. Ареф'єва О. В. Економічні засади формування потенціалу підприємства / О. В. Ареф'єва, Т. В. Харчук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 7 (85). – С. 110.
2. Бутиріна В. М. Сутність та структура ресурсів підприємства [Електронний ресурс] / В. М. Бутиріна, А. М. Черкаський. – 2011. – Режим доступу : <http://nauka.zinet.info/11/butyryna.php>
3. Вишневецька О. М. Ресурсний потенціал підприємництва / О. М. Вишневецька // Економіка АПК. – 2010. – №12. – С. 32–37.
4. Головатюк В. М. Вимірювання інноваційного потенціалу в контексті формування стратегії розвитку підприємства / В. М. Головатюк, В. П. Соловйов // Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 1. – С. 102–111.
5. Кошинець В. В. Методологічний інструментарій оцінки ресурсного потенціалу регіону [Електронний ресурс] / В. В. Кошинець // Державне управління: удосконалення та розвиток. – К. : Електр. наук. фахове вид. – 2011. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=436>
6. Либа О. Д. Ефективність використання ресурсного потенціалу підприємства. Критерій оцінки і інструменти підвищення [Електронний ресурс] / О. Д. Либа ; Донецький нац. ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. – 2011. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/18_EN_2009/Economics/48786.doc.htm
7. Линенко А. В. Сутність й аналіз трудового потенціалу підприємства за показниками ефективності його використання / А. В. Линенко, О. Л. Шевченко // Держава та регіони. – 2008. – № 4. – С. 248. – (Серія : Економіка та підприємництво).
8. Міценко Н. Г. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, структура, стратегія використання // Н. Г. Міценко, О. І. Кумечко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.9. – С. 193–198.
9. Олійник Т. І. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, структура, стратегія використання // Т. І. Олійник, А. С. Коваленко // Вісник Харківського аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. – 2010. – № 11. – С. 49–55.
10. Підлісецький Г. М. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств / Г. М. Підлісецький // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 65–66.
11. Сердак С. Е. Принципи ефективного управління ресурсами суб'єктів господарювання / С. Е. Сердак // Академічний огляд. – 2008. – № 2. – С. 83–88.
12. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. / Федонін О. С., Рєпіна І. М., Олексюк О. І. – К. : КНЕУ, 2004. – 316 с.
13. Хомяков В. І. Управління потенціалом підприємства / В. І. Хомяков, І. В. Бакум. – Черкаси : ЧДТУ, 2005. – 323 с.
14. Хомяков В. І. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посіб. / Хомяков В. І., Белінська В. М., Федоренко О. В. – К. : Кондор, 2012. – 432 с.

References

1. Aref'yeva, O. V. and Kharchuk, T. V. (2008) The economic basis for the formation of enterprise potential. *Aktual`ni problemy` ekonomiky*, 7 (85), p. 110.
2. Butyrina, V. M. and Cherkas'kyu, A. M. (2011) The essence and structure of enterprise resources [Internet]. Available from: <<http://nauka.zinet.info/11/butyryna.php>>
3. Vyshnevs'ka, O. M. (2010) Resource economic potential. *Ekonomika APK*, (12), pp. 32–37.
4. Golovatyuk, V. M. and Solovjov, V. P. (2009) Measuring of innovation potential in the context of the development of enterprise strategy. *Mekhanizm regulyuvannya ekonomiky*, (1), pp. 102–111.
5. Koshchynets', V. V. (2011) Methodological tools of the assessment of resource potential of a region. In: Public administration: the improvement and development. Kyiv: Elektronne naukove fakhove vydannya [Internet]. Available from: <<http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=436>>

6. Liba, O. D. (2011) The efficiency of the use of enterprise resource potential. The criterion for evaluation and enhancement tool. Donez'kyj nacional'nyj universitet ekonomiky i torgivli imeni My'khajla Tugan-Baranovs'kogo [Internet]. Available from: <http://www.rusnauka.com/18_EN_2009/Economics/48786.doc.htm>
7. Lynenko, A. V. and Shevchenko, O. L. (2008) The essence and the analysis of enterprise employment potential after indicators of efficiency. *Derzhava ta regiony. Seriya: Ekonomika ta pidpryyemnyctvo*, (4), p. 248.
8. Mitsenko, N. H. and Kumechko, O. I. (2010) Resource potential of an enterprise: the essence, structure, strategy of the use. *Naukovy j visny k NLTU Ukrayiny*, (20.9), pp. 193–198.
9. Oliynyk, T. I. and Kovalenko, A. S. (2010) Resource potential of an enterprise: the essence, structure, strategy of the use. *Visny k Harkivs'kogo agrarnogo universy tetu im. V. V. Dokuchayeva*, (11), pp. 49–55.
10. Pidlisets'kyu, H. M. (2008) Increasing of efficient use of resource potential of enterprises. *Ekonomika APK*, (5), pp. 65–66.
11. Serdak, S. E. (2008) Principles of effective resource management entities. *Akademichnyj ogyad*, (2), pp. 83–88.
12. Fedonin, O. S., Ryepina, I. M. and Oleksyuk, O. I. (2004) Enterprise potential: the formation and evaluation. Kyiv: KNEU, 316 p.
13. Khomyakov, V. I. and Bakum, I. V. (2005) Enterprise potential management. Cherkasy: ChDTU, 323 p.
14. Khomyakov, V. I., Byelins'ka, V. M. and Fedorenko, O. V. (2012) Enterprise potential and development. Kyiv: Kondor, 432 p.

Стаття надійшла до редакції 04.03.2014.

Відомості про авторів

В. В. Демиденко, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та управління, Черкаський державний технологічний університет.

Л. І. Веретільник, студентка, Черкаський державний технологічний університет.